

Хлебик Світлана

кандидат педагогічних наук, доцент,

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя,

м. Київ, Україна

super.hl@ukr.net

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МУЗИЧНО-ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ У ПОЗАШКІЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

***Анотація.** У статті обґрунтовано важливість розвитку соціальної компетентності музично-обдарованих учнів у закладах початкової музичної освіти. Визначено, що сучасному суспільству потрібні творчі молоді люди, здатні до сприйняття нових світоглядних орієнтирів, примноження наукових і культурних здобутків сучасності на основі розвиненого критичного мислення і високого рівня сформованості ціннісного ставлення до життя. Компетентнісний підхід до виховання музично-обдарованої особистості у позашкільній освіті дозволяє розвивати соціальні компетентності дитини, в основі яких є формування соціально-музичної компетентності.*

***Ключові слова:** музична обдарованість, позашкільна діяльність, соціально-музична компетентність, соціальна компетентність вихованців закладу початкової музичної освіти.*

***Annotation.** The article substantiates the importance of developing the social competence of musically gifted students in primary music education institutions. It was determined that modern society needs creative young people capable of perceiving new worldviews, multiplying the scientific and cultural achievements of modern times on the basis of developed critical thinking and a high level of formation of value attitude to life. A competent approach to the development of musically gifted characteristics in post-school education allows the development of the social*

competence of the child, which is based on the formation of social musical competence.

Key words: *musical talent, advanced activity, social-musical competence, social competence.*

Вступ. Модернізація освітньої системи України проходить в тісному зв'язку із потужними розвитком і впровадженням інновацій у психолого педагогічні процеси закладів освіти. Особливо це позначається на розвитку позашкільної мистецької освіти, яка стає все вагомішим чинником не тільки підготовки до свідомого професійного самовизначення, але й гармонійного розвитку та соціалізацію вихованців. Ця спрямованість освітніх мистецьких закладів визначена нормативно-правовими документами України, розробленій Концепції «Нова школа. Простір освітніх можливостей».

Так, першим компонентом з восьми ключових формули Нової школи є новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості в суспільстві. З цих позицій унікальність позашкільного мистецького навчання визначається вільною мотивацією вихованців до пізнання й творчості, значним альтернативним спектром видів діяльності, надзвичайними можливостями залучення до світової та вітчизняної музичної культури.

Аналіз перспектив розвитку позашкільної освіти в Україні, як складової загальнодержавної системи освіти дозволяє визначити особливості діяльності закладів позашкільної мистецької освіти. Їх робота спрямована на створення умов для здобуття здобувачами естетичного досвіду і ціннісних орієнтацій в процесі активної мистецької діяльності. Важливою характеристикою освітніх процесів закладів мистецького спрямування є формування у вихованців не тільки теоретичних, практичних і професійних навичок, але й соціальних компетентностей, які є необхідними для успішної творчої самореалізації в майбутньому. Розвиток творчо обдарованих особистостей - спрямоване і соціальне замовлення суспільства.

Мета статті полягає у розкритті особливостей процесу формування соціальної компетентності обдарованих дітей у процесі музичної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Вплив мистецтва на формування і розвиток особистості є об'єктом дослідження багатьох поколінь науковців. Ці свої висновки вчені однозначно приходять до висновку, що воно є не тільки надає можливості обдарованій особистості розкривати свої творчі здібності, але й сприяє її гармонійному розвитку в єдності когнітивного, емоційного і поведінкового (соціального) компонентів. Саме тому, в межах розкриття теми статті для нас важливими є наукові роботи відомих українських педагогів, в яких досліджуються проблеми музично-естетичного виховання, аналізуються можливості використання його різних форм і методів на морально-естетичний розвиток особистості, формування досвіду соціально-цінної поведінки. Теоретичною базою нашого дослідження є обґрунтування теоретичних і практичних аспектів розвитку позашкільної освіти і позашкільної педагогіки [1 - 4].

Важливим для нашого наукового дослідження є результати наукових праць О. Биковської. Визначаючи функції закладів позашкільної освіти, вона акцентує увагу на ролі педагога позашкілля у формуванні і розвитку обдарованості вихованця, необхідності створення відповідного якісного освітнього середовища закладу освіти, спрямованого активне включення обдарованої дитини в різні види діяльності, яка б не тільки сприяла розвитку її творчих здібностей, але й активно формулювала соціальні компетентності дитини. Важливого значення науковиця приділяє в своїх роботах формуванню позитивних міжособистісних стосунків вихованців, нейтралізації негативного впливу і корекцію оточуючого середовища, залучення до творчої співпраці різних соціальних інститутів [3].

Відзначаючи унікальність позашкільного мистецького навчання для формування соціальної компетентності вихованців, вчені підкреслюють важливість створення умов у освітньому закладі для вільного дитиною вибору

форм і видів мистецької діяльності, мотивації до пізнання, творчості, можливості самореалізації як в художньо-естетичному, так і соціальному саморозвитку.

Виклад основного матеріалу. Особливою ознакою обдарованої особистості є яскраво виражена творча індивідуальність. Головними характеристиками обдарованості, в такому випадку стають нестандартне креативне мислення та дії, уміння відійти від усталених схем і традиційних підходів у вирішенні проблеми, здатність до створення і розвитку оригінальних продуктів власної діяльності. Звідси не випадково зростає інтерес до обдарованих дітей, пошук методів розвитку не тільки їх обдарованості, але й можливостей для їх самореалізації у соціально-значимій діяльності, спрямованій на благо розвитку держави і суспільства. В основі такої діяльності лежить сформована соціальна компетентність особистості.

Фундаментальні дослідження вітчизняних науковців по проблемі обдарованості свідчать про те, що необхідними складовими формування соціально-цінних якостей обдарованої особистості є вчасне виявлення типу і виду обдарованості, якими володіє дитина. Особливо важливою з боку дорослих є допомога у розумінні підростаючою особистістю особливостей свого дару, освоєння нових можливостей, здатність розуміти, що творчі досягнення кожної людини мають не тільки особистісний, але й соціальний сенс. Набуття важливих життєвих компетентностей (в тому числі і соціальної) в системі позашкільної освіти є одним із пріоритетних напрямів соціально-педагогічної роботи з обдарованими дітьми.

Соціальну компетентність вихованців закладу позашкільної освіти можна розглядати як мету і результат усього освітньо - виховного процесу. Саме через гармонізацію в його організації навчання, виховання і соціалізації відбувається засвоєння вихованцями освітнього закладу соціального досвіду, стандартів поведінки і ставлень, міжособистісних стосунків і життєвих мотивацій.

У зв'язку із цим, необхідним є виділення діяльнісного аспекту соціальної компетентності обдарованої дитини. Він включає готовність дитини до

мобілізації й оперативного застосування своїх нестандартних можливостей, відповідних соціальних знань, умінь і навичок задля свідомого формування досвіду соціально-компетентної поведінки

В своїх дослідженнях О. Московчук виділяє наступні ознаки такої поведінки-засвоєння і здатність реалізовувати у взаємодії з оточенням навички конструктивної взаємодії, гнучкість у виборі форм власної поведінки при виконанні різних соціальних ролей. Важливою характеристикою такої поведінки науковець визначає збалансованість двох підходів- толерантність у прийнятті позицій і потреб різних людей і уміння відстоювати власні інтереси і позиції при вирішенні різних питань [2, с. 43].

Ключовими компетентностями, оволодіння якими дозволить вихованцям вирішувати різні проблеми у професійному, соціальному та повсякденному житті, науковці визначають пізнавальну, особистісну, самоосвітню, соціальну, творчу компетентність. Формування цих компетентностей у закладі позашкільної освіти є вимогою щодо організації освітньо-виховного процесу і характерні для різних видів діяльності установи. Проте, початкова мистецька освіта має свої особливості. По-перше, навчальний процес здійснюється переважно через індивідуальну форму навчання, по-друге, спілкування вчителя і учня в царині музичного мистецтва забарвлене особливими можливостями виховного впливу, який несе в собі музика, незалежно від того, з якою метою відбувається спілкування з нею (розважальною, виховною чи професійною). Об'єднання цих двох складових дозволяє говорити про те, що соціальний досвід музично-обдарованої дитини формується через набуття соціально-музичної компетентності, у розвитку якої поєднуються професійно організована робота педагога і стихійний вплив музичного твору.

В контексті досліджуваної проблеми необхідно особливо виділити соціально-музичну компетентність як ресурс формування соціальної компетентності музично обдарованої особистості.

В її структурі науковці виділяють комунікативні навички (здатність працювати в команді), культуру міжособистісних відносин, здатність до

соціального єднання, уміння визначати особисті ролі в суспільстві, ціннісні орієнтації.

Соціально-музична компетентність розвивається через взаємодію компонентів соціального досвіду людини, а саме - емоційно-ціннісного ставлення; музичних знань, умінь і компетенцій; творчості; спілкування.

Музично-творча діяльність має особливий вплив на дитину, активізуючи її думки через емоційне їх сприйняття через естетичну трансформацію музичним твором. В такий спосіб відбувається розвиток здібностей до пізнання, адаптація та засвоєння нового соціального досвіду, розвиваються нові творчі перспективи у вирішенні комунікативних завдань у різних сферах життя-особистій, професійній, задоволенні соціальних інтересів і потреб.

Для розвитку соціальної складової соціально-музичної компетентності дітям повинні володіти інструментами для розуміння змісту музичного твору, засобів виразності, які використовувалися автором для створення художнього образу, вміння узагальнювати отримані емоції і відчуття на вербальному рівні.

При набутті дитиною необхідних навичок співчуття і співпереживання у сприйнятті художніх образів і ідей твору музично-творча діяльність сприятиме розвитку в дітей необхідних соціальних навичок і вмінь; вона стане для них засобом спілкування і взаємодії.

Формування і розвиток соціальної компетентності музично обдарованих дітей знаходиться в тісному зв'язку з умінням педагога поєднувати в своїй роботі професійно-орієнтовану частину навчання (виконавська техніка, розвиток емоційності виконання тощо) і соціальну складову, в якій повинні відображатися зразки етичної поведінки культури, моральні і етичні цінності, національно-патріотичне виховання, створюватися умови для їх практичного засвоєння через поведінку дитини.

Висновки. Процес соціалізації обдарованих дітей має багато складнощів, що пов'язані з психологічним і поведінковими особливостями обдарованої дитини. Про це свідчить як розробка проблеми в дослідженнях науковців, так і практична діяльність педагогів позашкілля. В той же час, розуміння і

врахування особливостей впливу музичного мистецтва у поєднанні в роботі педагога з соціальним розвитком особистості дитини, свідомо орієнтований на формування її соціальної компетентності буде сприяти розвитку здібності обдарованої до самоактуалізації, ефективної реалізації власних підвищених можливостей в майбутньому, у зрілій професійній і соціально значущій діяльності. Саме це завдання є центральним при формуванні соціальної компетентності обдарованих дітей.

Список використаних джерел

1. Вербицький В.В., Бойко А.Е., Мачуський В.В. Компетентнісний підхід у навчально-виховному процесі позашкільного навчального закладу. Харків: «Друкарня Мадрид», 2015. 178 с.

2. Московчук О.С. Формування соціальної компетентності студентів вищих педагогічних навчальних закладів в умовах студентського самоврядування: дис. ... д-ра філос. наук. Вінниця, 2020. 330 с.

3. Стратегія розвитку позашкільної освіти. 2-ге вид., перер. і доповн. /за ред. проф. О.В. Биковської. Київ, Краков: ІВЦ АЛКОН, 2021. 117 с. URL: https://rep.up.krakow.pl/xmlui/bitstream/handle/11716/10888/Bykowska%20Olena-Strategiya_2021.pdf?sequence=4&isAllowed=y (дата звернення: 29.02.2024).

4. Фінін Г. Формування соціальної компетентності педагогічних кадрів у сучасному освітньому просторі. *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2021. № 51. Том 4. С. 34 – 45. URL: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.51.241996> URL: <http://fil.nlu.edu.ua/article/view/241996> (дата звернення: 29.02.2024).